

Z ZAGADNIENIA OKRESOWYCH SPIĘTRZEŃ ROBÓT W PGR

Jedną z ważniejszych przyczyn ciągle jeszcze niedostatecznych (w stosunku do posiadanych środków) wyników produkcyjnych i finansowych PGR są trudności w zakresie organizacji pracy oraz niedocenywanie wagi tego zagadnienia przez wielu kierowników gospodarstw.

Dobra organizacja pracy daje zwiększenie indywidualnych zarobków robotników przez ułatwienie wykonywania norm pracy, zmniejsza jednocześnie nakłady pracy na jednostkę uzyskanego produktu, a zatem obniża koszty własne produkcji gospodarstwa rolnego. Wyniki produkcyjne w rolnictwie zależą, jak wiemy, w bardzo dużym stopniu od przestrzegania terminowego wykonywania zabiegów agrotechnicznych. Planowa organizacja pracy, zabezpieczając terminowe wykonanie robót, wpływa na podniesienie plonów oraz wzrost wydajności zwierząt dzięki zwiększeniu własnej bazy paszowej.

*

Pracę w produkcji roślinnej cechuje nierównomierny jej rozkład w ciągu roku. Ponieważ ogólne zapotrzebowanie pracy w produkcji roślinnej stanowi około połowy, ogólnego zapotrzebowania pracy w ciągu roku w przeciętnym gospodarstwie PGR, dlatego w pierwszym rzędzie ono decyduje o przebiegu krzywej okresowego zatrudnienia. Poszczególne rośliny wymagają maksymalnego nakładu pracy w różnych okresach roku. Zboża wymagają największego nakładu pracy w okresie zniwno-omłotowym, a więc w sierpniu, okopowe — raz w okresie pielęgnacji — maj, czerwiec — drugi raz w okresie wykopków — wrzesień, październik. Okres nasilenia robót przy spręćcie ziemiopłodów zbiega się z terminem upraw i siewów jesiennych, co jeszcze bardziej potęguje zapotrzebowanie pracy i siły pociągowej w tym czasie, tworząc okresowe spiętrzenie robót.

Wielkości okresowego zapotrzebowania pracy i siły pociągowej wyznacza przyjęta w gospodarstwie struktura zasiewów, która musi być dostosowana do założeń produkcyjnych gospodarstwa. Pragnąc zachować najważniejsze terminy agrotechniczne, skracane jeszcze w niektórych latach przez specjalnie trudne warunki atmosferyczne, musimy jak najstaranniej skoordynować ilości posiadanej siły roboczej, siły pociągowej i maszyn z przemysłanymi z góry okresowymi zapotrzebowaniami.

W gospodarstwie o niedostatecznym zaopatrzeniu w środki produkcji, niewystarczającej ilości robotników, a przede wszystkim o źle zorganizowanej pracy szczytowe spiętrzenia robót same zanikają. Okresy wykonywania poszczególnych robót przedłużają się i prace nie są wykony-

wane we właściwych terminach agrotechnicznych oraz wykonywane są niedokładnie, czekają bowiem już następne roboty, a zatem są, siłą rzeczy, opóźnione. Rezultatem tego są niskie plony roślin uprawnych, brak pasz dla inwentarza, a w konsekwencji nierentowność gospodarstwa. Często spotykamy się w terenie ze zdaniem, że dobrej organizacji pracy trudno jest się nauczyć, że dobrym organizatorem trzeba się urodzić. Tak nie jest. Każdy człowiek przeciętnie zdolny może nauczyć się dobrej organizacji pracy pod warunkiem poświęcenia tej nauce odpowiedniego zainteresowania i wkładu pracy. Praktyka oraz obserwacja sposobu organizowania pracy przez dobrego kierownika gospodarstwa PGR jest ważnym momentem kształcącym, niedostatecznym jednak dla wykształcenia dobrego organizatora. Najlepszym materiałem służącym do poznania istoty organizacji pracy w gospodarstwie rolnym jest dokładna analiza przebiegu robót w ciągu roku. Analiza taka uczy obejmowania całokształtu prac i ich koordynacji w czasie. Analiza przebiegu poszczególnych robót oraz jednoczesnego powiązania wszystkich prac gospodarstwa ujawnia błędy, których przeciętny kierownik nie widzi w czasie codziennej pracy.

Jedną z najlepszych spośród dotychczas znanych metod analizowania organizacji pracy gospodarstwa rolnego jest metoda wykresowa. Metoda ta może mieć zastosowanie zarówno w celu przeprowadzenia analizy organizacji pracy w przekroju długich okresów czasu, jak i organizacji pracy w danym dniu — czy nawet organizacji poszczególnych robót.

Wykres rozkładu pracy w ciągu roku w gospodarstwie rolnym, przedstawiony jako krzywa łącząca wysokości zużycia robocizny w poszczególnych okresach, układa się dość różnie w poszczególnych gospodarstwach. Krzywe ostro łamane, ale o wąskich szczytach, w okresach uzasadnionych agrotechnicznie świadczą o sprawnej organizacji pracy i zabezpieczeniu środków terminowego wykonania robót polowych. Krzywa zużycia pracy w gospodarstwie rolnym przebiegająca względnie łagodnie z szerokimi wzniesieniami nasuwa wniosek, że roboty były wykonywane nieterminowo, bez wnikliwego przemyślenia i właściwej organizacji. Nie należy oczywiście wyciągać ostatecznych wniosków tylko na podstawie wykresu rozkładu ogólnego zużycia pracy w gospodarstwie. Należy analizować okresowe zużycie pracy przy poszczególnych grupach robót w gospodarstwie, jak również strukturę robót w poszczególnych okresach roku. Analiza ta wykaże, ile i jakie roboty pozapolowe wykonywane były w okresach pilnych terminowych prac polowych. Następnie analizujemy koordynację prac w gospodarstwie w poszczególnych dniach interesujących nas okresów i wreszcie organizację poszczególnych robót. Analiza codziennej organizacji prac w gospodarstwie na podstawie raportów dziennych umożliwia stwierdzenie, czy istniała planowość w zarządzaniu gospodarstwem. Wykres oddać tu może ogromne usługi. Wykresy przebiegu robót dla poszczególnych pól gospodarstwa, wykonane na wzór opracowanych przez dra T. Tomaszewskiego harmonogramów rolniczych*, wykonane następnie na podstawie zapisów w raportach dziennych, dają przejrzysty i ciekawy obraz błędów i osiągnięć w zarządzaniu gospodarstwem. Wreszcie organizację poszczególnych robót można skutecznie ba-

* T. Tomaszewski, „Badania wykresowe nad organizacją pracy w gospodarstwach wiejskich“, Warszawa 1938.

dać przy pomocy sporządzania tzw. fotografii dnia roboczego, polegającej na podzieleniu badanej roboty na poszczególne czynności i notowaniu czasu ich trwania. Fotografia taka pokazuje błędy organizacyjne, nieskoordynowanie ilości środków i inne momenty, które silnie wpływają na wydajność roboczą, a często bywają lekceważone przez kierownictwo na skutek niezdawania sobie sprawy z wielkości ich wpływu. Mamy tu na myśli przerwy w pracy z przyczyn technicznych (reperacje maszyn) oraz organizacyjnych, jak na przykład nieodpowiednia ilość wozów przy zwózce zboża z pola, wywózce obornika itp.

Instytut Ekonomiki Rolnej prowadzi obecnie badania nad organizacją pracy w gospodarstwach PGR ze szczególnym uwzględnieniem okresu żniwno-omłotowego, nad strukturą okresowego zużycia pracy za okres trzech ostatnich lat w 20 gospodarstwach PGR, wykorzystaniem sił pociagowych i maszyn oraz wpływem zastosowania kombajnu zbożowego na rozładowanie spiętrzenia robót w okresie żniw. Na podstawie tych badań staramy się wyprowadzić zależności szczytowych spiętrzeń robót od struktury zasiewów, umaszynowania, stopnia zmechanizowania pracy, odmian roślin uprawnych itp. W 1954 roku opracowana była również ankieta dotycząca organizacji pracy w okresie żniwno-omłotowym w około 50 gospodarstwach PGR, która miała na celu potwierdzenie wniosków nasuwających się na podstawie analizy materiałów z mniejszej ilości gospodarstw. Poza tym wykonano szereg fotografii dnia roboczego przy poszczególnych pracach pielęgnacyjnych, żniwnych i wykopkowych, które dają materiał wykazujący najczęstsze błędy przy organizacji poszczególnych zabiegów.

W ramach niniejszego artykułu nie mamy możliwości szerzej omówić i zilustrować przykładami całości zagadnienia. Zamierzamy jedynie na przykładzie dwóch dość różnych gospodarstw PGR omówić pokrótce okresowość zużycia pracy w gospodarstwie i niektóre najwyraźniej nasuwające się uwagi — w celu wywołania dyskusji, która pomoże nam przy opracowaniu całości materiałów. Do analizy wzięliśmy w niniejszym artykule dwa gospodarstwa PGR — Wołkowo w województwie szczecińskim i Wróblin w województwie opolskim.

Analizę rozkładu robocizny w tych gospodarstwach przeprowadzimy dla 1953 roku w porównaniu z rokiem 1951 w celu pokazania postępu w organizacji pracy. Danych dla 1952 roku w tym miejscu nie zestawiamy ze względu na wyjątkowe w tym roku warunki atmosferyczne i związany z tym nietypowy w rolnictwie rozkład wykonywania robót.

Tablica 1 przedstawia liczby charakteryzujące ogólnie oba gospodarstwa.

Ilość żywego inwentarza produkcyjnego była taka sama w obydwu gospodarstwach w stosunku do powierzchni użytków rolnych. Gospodarstwo Wołkowo ma nieco większą ilość siły pociągowej, nieco mniejszą natomiast załogę robotników. Gospodarstwo Wróblin położone jest na cięższych glebach (wskaźnik bonitacji 1,6) i ma intensywniejszą strukturę zasiewów. Okopowe i przemysłowe zajmowały tam w 1953 roku 28% powierzchni zasiewów, a więc o 5% więcej niż w Wołkowie.

Dość znacznie różnią się te gospodarstwa pod względem wysokości uzyskiwanych plonów. Plon przeliczeniowy, to znaczy średni plon czterech głównych zbóż, ziemniaków i buraków cukrowych przy zastosowa-

niu dla ziemniaków działnika 7, a dla buraków działnika 12, wyniósł w 1953 roku w gospodarstwie Wróblin 26 q z ha, w gospodarstwie zaś Wołkowo — tylko 11,4 q z ha.

Tabl. 1.

Charakterystyka gospodarstw

Wyszczególnienie	Wołkowo		Wróblin	
	1951	1953	1951	1953
Powierzchnia użytków rolnych przeliczeniowych*	400	400	293	293
% roślin kłosowych w strukturze zasiewów	62	58	46	41
w tym pszenicy		14		20
% roślin okopowych w strukturze zasiewów	17	16	26	20
w tym buraków cukrowych		3		10
% roślin oleistych i włókni- stych w strukturze zasiewów	2,5	7	6	8
Załoga robotników na 100 ha użytków rolnych	16	15	22	18
Konie „ „ „	7	5,5	6	5,5
Traktory fiz. „ „ „	1,2	1,2	0,7	0,7
Kombajny zbożowe	—	1	—	—
Snopowiązaki	4	3	3	3
Żniwiarki	2	2	2	2
Wozy	10	11	10	10
Młocarnie	3	1	2	1
Plon przeliczeniowy, q z ha	13	11,5	19	26
Inwentarz produkcyjny sztuk dużych na 100 ha	20	28	22	28
Wskaźnik bonitacji gleb**	1,2		1,6	

Rozkład robotnikodni pracowników każdego z tych gospodarstw w ciągu roku w skali na 100 ha użytków rolnych przeliczeniowych przedstawiony jest na wykresach 1 i 2. Na każdym wykresie jedna krzywa przedstawia rozkład robotnikodni w 1953 roku, druga — 1951 roku.

Na obu wykresach krzywe 1953 roku przebiegają niżej niż krzywe 1951 roku. Dowodzi to, że zużycie robotnikodni w stosunku do użytkowanej powierzchni było mniejsze w 1953 roku. W obu gospodarstwach najwyższe spiętrzenie robót przypada w okresie żniw; w gospodarstwie Wołkowo w lipcu (żyto), w gospodarstwie Wróblin zaś w sierpniu (przewaga pszenicy).

* Użytki rolne przeliczeniowe = grunty orne + $\frac{1}{3}$ łąk i pastwisk.

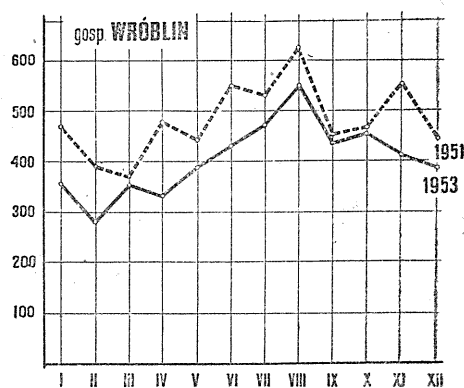
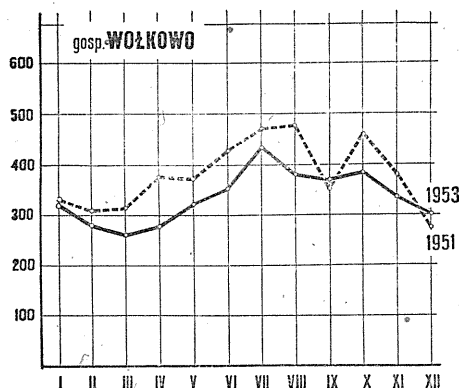
** Przyjęto dla gruntów klasy I i II mnożnik 3

„ „ „ „ III i IV „ 2

„ „ „ „ V i VI „ 1

Wykres 1 i 2

IŁOŚĆ ROBOTNIKODNI ZUŻYTYCH W SKALI NA 100 ha UŻYTKÓW ROLNYCH PRZELICZENIOWYCH

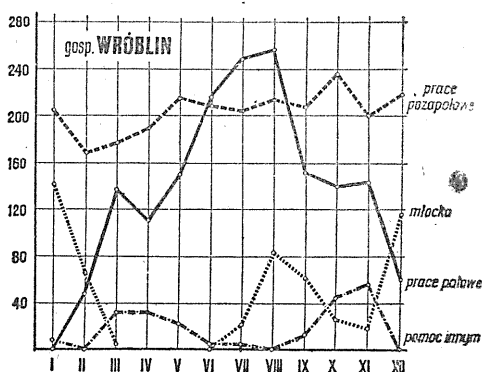
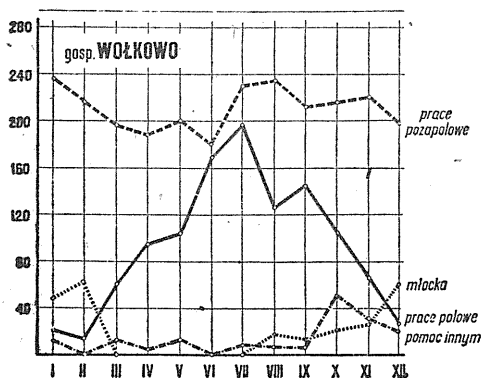

Spiętrzenie robót w okresie wykopków, wyraźnie widoczne w 1951 roku, zostało w obu gospodarstwach obniżone w 1953 roku dzięki wcześniejszemu rozpoczęciu prac wykopkowych podczas dłuższego dnia oraz dzięki lepszej organizacji pracy.

Chcąc bliżej zanalizować okresowe zużycie pracy podzieliśmy zużyte w 1953 roku robotnikodni na cztery grupy robót przedstawione na wykresach 3 i 4. Wykres 3 dla gospodarstwa Wołkowo, wykres 4 zaś dla gospodarstwa Wróblin przedstawia okresowe zużycie robotnikodni z podziałem na prace polowe, młockę, prace pozapolowe oraz prace poza gospodarstwem.

Wykres 3 i 4

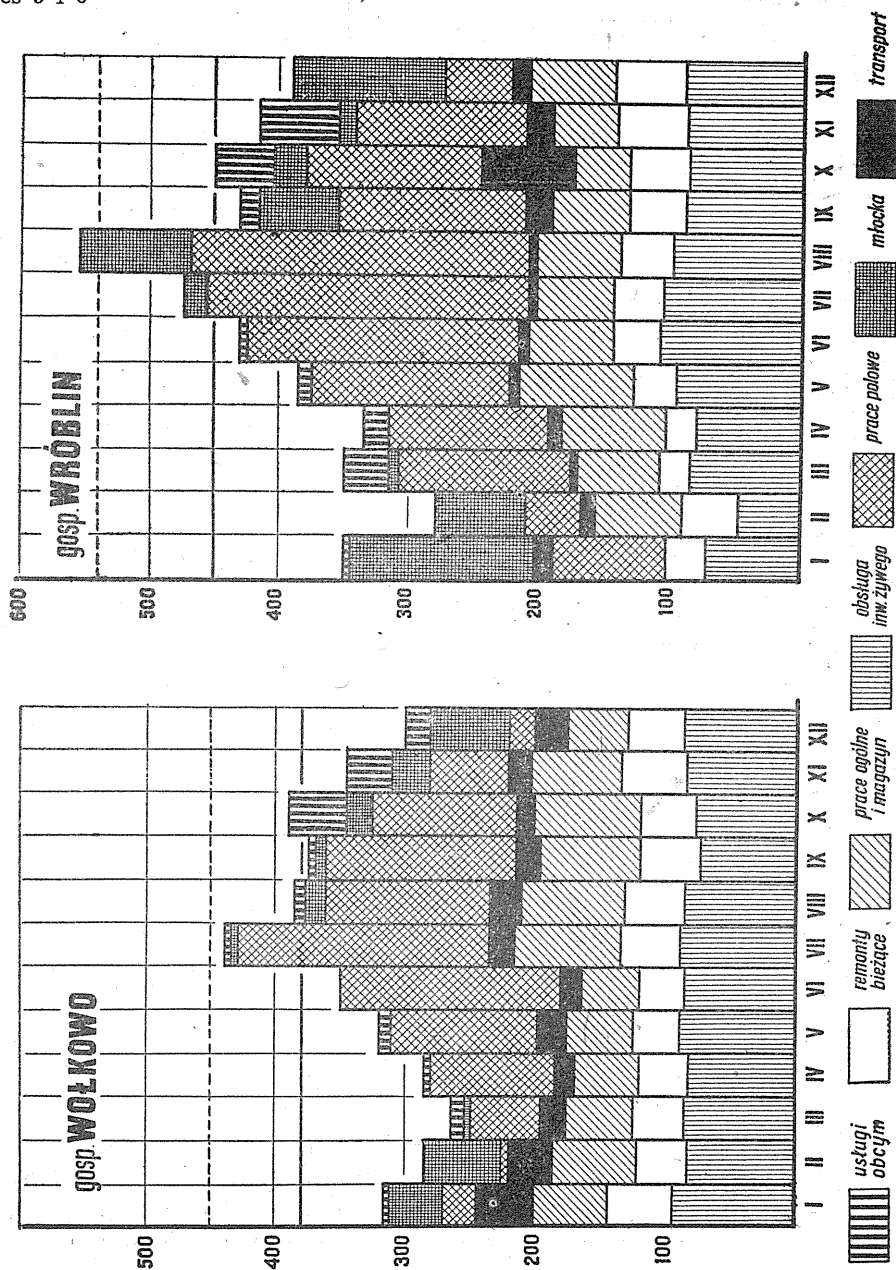
IŁOŚĆ ROBOTNIKODNI ZUŻYTYCH W 1953 ROKU PRZY PRACACH POLOWYCH (—), MŁOCCE (.....), POMOCY INNYM GOSPODARSTWOM (-----) I INNYCH PRACACH POZAPOLOWYCH (----), W SKALI NA 100 ha UŻYTKÓW ROLNYCH PRZELICZENIOWYCH

Na wykresach 5 i 6 przedstawiona jest dla kolejnych miesięcy 1953 roku struktura zużycia robotnikodni z jeszcze bardziej dokładnym podziałem: prace pozapolowe podzielone są na obsługę inwentarza żywego, transport zewnętrzny, remonty oraz prace o charakterze ogólnogospodarczym.

Wykres 5 i 6

STRUKTURA ZUŻYCIA ROBOTNIKODNI W POSZCZEGÓLNYCH MIESIĄCACH 1953 r

Z wykresu 3 i 4 wynika, że najbardziej nieregularnie przebiegają krzywe zużycia robotnikodni przy pracach polowych, z wyraźnymi szczytami w czerwcu, lipcu i sierpniu, a więc w okresie prac pielęgnacyjnych i sprzętu zbóż. Dość wysoki szczyt w okresie żniw przedstawia krzywa zużycia robotnikodni przy młocce w gospodarstwie Wróblin, czego nie widzimy na wykresie dla gospodarstwa Wołkowo. Już z tych wykresów widać, że okres żniw w gospodarstwie Wróblin był organizacyjnie najtrudniejszy pomimo stosunkowo małego udziału kłosowych w strukturze zasiewów (41%). Mówi o tym również brak świadczenia przez gospodarstwo Wróblin w tym okresie pomocy sąsiedzkiej, podczas gdy w okresie wykopków, pomimo dużej ilości okopowych w strukturze zasiewów, gospodarstwo to udzieliło dość wydatnej pomocy innym gospodarstwom. Do sprawy tej wrócimy jeszcze przy omawianiu wykresów przedstawiających zużycie robotnikodni przy sprzęcie.

Wykresy słupkowe (5 i 6) przedstawiają strukturę zużycia robotnikodni w poszczególnych miesiącach. Poziom słupków odpowiada przebiegowi krzywych na wykresach 1 i 2 omawianych poprzednio. Poziomymi liniami ciągłymi oznaczaliśmy na wykresie orientacyjnie możliwości własnej przeciętnej załogi przy zatrudnieniu robotników przez 25 dni w ciągu miesiąca, natomiast poziomymi liniami przerywanymi — możliwości tej załogi przy zatrudnieniu w ciągu 30 dni w miesiącu.

Widzimy, że w gospodarstwie Wróblin zużycie robotnikodni w sierpniu przekracza możliwości istniejącej załogi nawet przy pracy całej załogi we wszystkie dni miesiąca, co praktycznie, jak wiemy, jest niemożliwe. Tak znaczne zużycie robotnikodni w okresie żniw było w praktyce uzyskane dzięki dorywczej pomocy wojska i ekip z miasta.

Zwraca uwagę widoczna na wykresie dość równomierna ilość robotnikodni zużywana przy transporcie zewnętrznym. W gospodarstwie Wołkowo widać większą ilość zużytych robotnikodni na transport w styczniu i lutym niż w innych miesiącach, ale w pozostałych miesiącach także transport absorbuje dość dużą ich ilość.

W gospodarstwie Wróblin zużycie robotnikodni na transport było znacznie mniejsze niż w Wołkowie mimo większej produkcyjności tego gospodarstwa, dzięki dwukrotnie bliższej odległości od stacji kolejowej oraz na skutek lepszego stanu dróg. Duża ilość transportu w październiku wynikała z odstawy buraków cukrowych.

Ilość robotnikodni zużyta na remonty bieżące w obu gospodarstwach zwiększała się nieco w czasie zimowych miesięcy, co jest słuszne, ale duża też była w okresach pilnych robót polowych, co nie świadczy o dobrym przygotowaniu maszyn i narzędzi przed rozpoczęciem robót.

Ilość zużytych robotnikodni przy transporcie oraz przy remontach bieżących przedstawiamy dla lepszego zobrazowania za pomocą krzywych dla 1951 i 1953 roku w obu omawianych gospodarstwach. (Wykresy 7, 8, 9, 10).

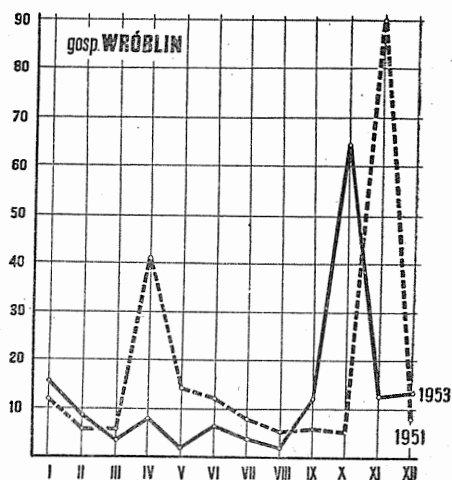
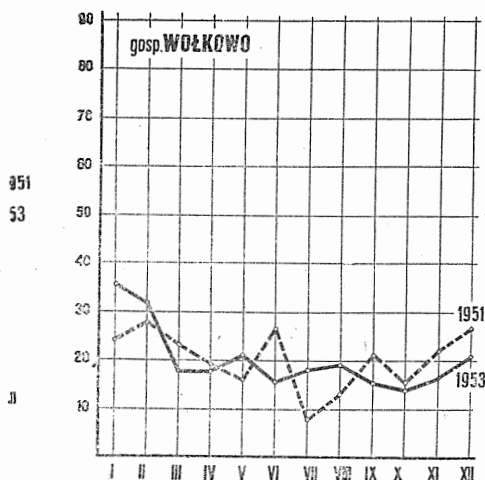
W gospodarstwie Wołkowo krzywa zużycia robotnikodni przy transporcie przebiega w obu latach na podobnym poziomie, przy czym w 1953 roku krzywa ta wykazuje mniej załamań i wyżej przebiega w okresie żniw niż w 1951 roku, co ma związek z odstawą zboża od kombajnu do magazynu zespołowego.

W gospodarstwie Wróblin zużycie robotnikodni przy transporcie

w 1953 roku zmniejszyło się na przykład przy odstawie buraków cukrowych dzięki wcześniejszemu terminowi odstawy. Duże zużycie robotników na transport w kwietniu 1951 roku wynikało z wagonowej odstawy sadzeniaków ziemniaków, których w latach następnych gospodarstwo już nie produkowało.

Wykres 7 i 8

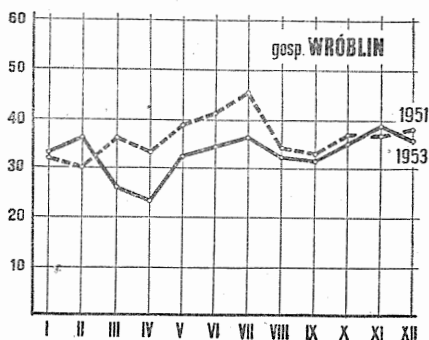
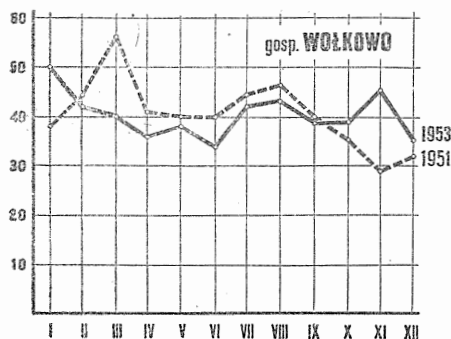
**IŁOŚĆ ROBOTNIKODNI ŻUŻYTYCH PRZY TRANSPORCIE ZEWNĘTRZNYM
W SKALI NA 100 ha UŻYTKÓW ROLNYCH PRZELICZENIOWYCH**

Rozkład zużycia robotnikodni na remonty bieżące wykazuje w obu gospodarstwach pewną poprawę w 1953 roku w stosunku do 1951 roku.

Wykres 9 i 10

**ŻUŻYCIE ROBOTNIKODNI NA REMONTY BIEŻĄCE W SKALI NA 100 ha
UŻYTKÓW ROLNYCH PRZELICZENIOWYCH**

W gospodarstwie Wołkowo zniesiony został szczyt prac remontowych w marcu, tj. w okresie rozpoczęcia prac uprawowych, dzięki większemu nasileniu remontów w styczniu. W 1953 roku widzimy również nasilenie

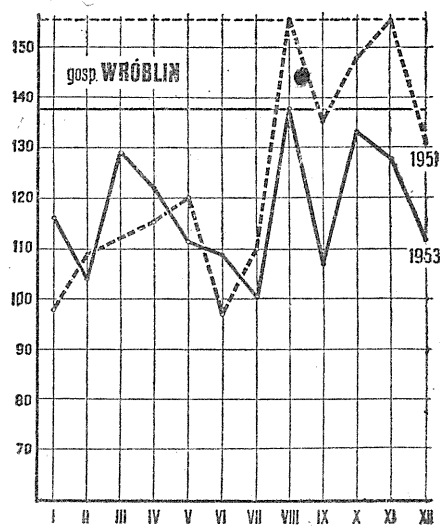
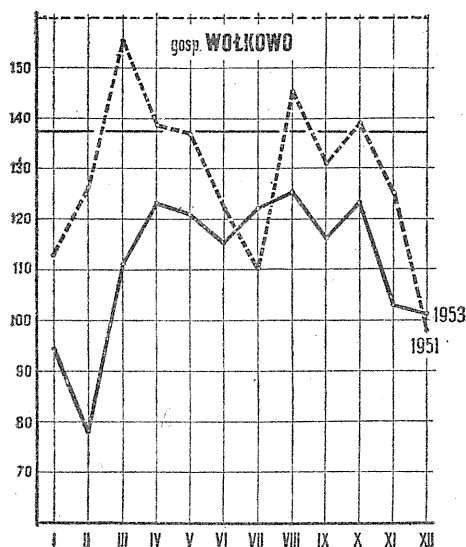
prac remontowych w listopadzie, po zakończeniu prac polowych, a więc tak jak być powinno, a odwrotnie, niż to miało miejsce w 1951 roku. Podobne różnice między latami 1951 i 1953 na korzyść 1953 roku widzimy również w gospodarstwie Wróblin w zakresie prac remontowych.

Zanim przejdziemy do omówienia niektórych środków prowadzących do rozwiązania okresowych trudności w organizacji pracy w PGR przy zachowaniu terminów wykonywania zabiegów agrotechnicznych, przedstawimy jeszcze dla uzupełnienia obrazu rozkładu robót w gospodarstwie rozkład koniodni i traktorodni w roku oraz ilość zużycia ich przez poszczególne działy omawianych gospodarstw.

Wykresy 11 i 12 przedstawiają okresowe zużycie koniodni w latach 1951 i 1953.

Wykres 11 i 12

ZUŻYCIE KONIODNI NA 100 ha UŻYTKÓW ROLNYCH PRZELICZENIOWYCH

Krzywe zużycia koniodni przebiegają w obu gospodarstwach bardzo nieregularnie. Wykorzystanie koni w okresach nasilenia prac polowych było lepsze w gospodarstwie Wróblin zarówno w 1951, jak i w 1953 roku. Gospodarstwo to wykorzystało posiadane konie w 100% w sierpniu (w obu latach) i w listopadzie 1951 roku, co pokazane jest na wykresie jako osiągnięcie przez krzywą linii poziomej oznaczającej możliwości zużycia koniodni.

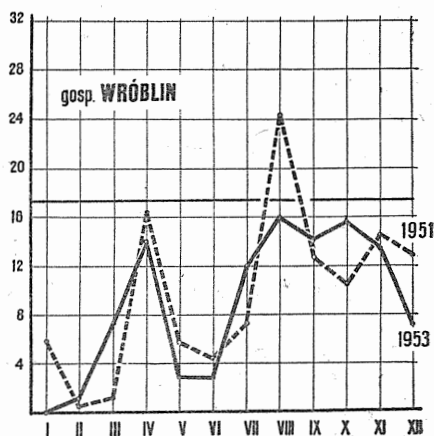
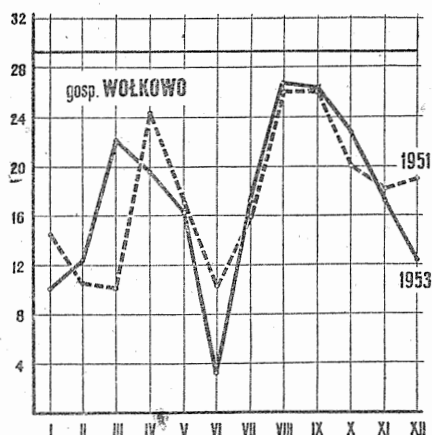
Wykresy 13 i 14 przedstawiające zużycie traktorodni świadczą również o poprawie w obu gospodarstwach organizacji pracy.

Krzywe zużycia traktorodni w polu w miesiącach prawie martwych pod względem zapotrzebowania siły pociągowej (styczeń, czerwiec, grudzień) przebiegają w 1953 roku niżej niż w 1951 roku. Dowodzi to z jednej strony oszczędniejszej gospodarki w zakresie mechanicznej siły po-

ciągowej, z drugiej zaś większej dbałości o należyte wyremontowanie traktorów przed okresem pilnych, terminowych prac polowych.

Wykres 13 i 14

ZUŻYCIĘ TRAKTORODNI NA 100 ha UŻYTKÓW ROLNYCH PRZELICZENIOWYCH

Wykresy wskazują na lepsze wykorzystanie traktorów w 1953 roku w porównaniu z 1951 rokiem w czasie prac wiosennych oraz w okresie żniw. Wysoki szczyt sierpniowy zużycia traktorodni w gospodarstwie Wróblin w 1951 roku osiągnięto dzięki pomocy obcych traktorów.

Ze względu na brak miejsca nie będziemy szczegółowo analizowali struktury zużycia koniodni i traktorodni w poszczególnych miesiącach, ograniczymy się jedynie do podania ilościowego i procentowego ich zużycia dla poszczególnych działów omawianych gospodarstw w skali 1953 roku.

Tabl. 2.

Struktura zużycia koniodni i traktorodni na 100 ha przeliczeniowych użytków rolnych w 1953 roku

Wyszczególnienie	Wólkowo				Wróblin			
	Koniodni		Traktorodni		Koniodni		Traktorodni	
	Ilość dni	%	Ilość dni	%	Ilość dni	%	Ilość dni	%
Produkcja roślinna	590	45	105	50	768	54	79	75
w tym								
uprawa	375	28	78	37	372	26	61	57
sprzęt	178	13	17	8	202	14	12	11
obsł. inw.	382	29	—	—	199	14	—	—
transport	251	19	45	22	140	10	17	16
prace og.	69	5	4	2	185	13	3	3
usługi obcym	31	2	54	26	120	9	8	7
	1 323	100	208	100	1 412	100	107	100

Procentowe zużycie zarówno koniowodni, jak i traktorodni w produkcji roślinnej było wyraźnie większe w gospodarstwie Wróblin. W gospodarstwie Wołkowo konie i traktory brały znaczny udział w transporcie, a traktory również przy pracach usługowych na zewnątrz gospodarstwa.

Okresowe spiętrzenia robót omawiane przez nas pokrótce na przykładzie dwóch gospodarstw są przyczyną często bardzo poważnych trudności organizacyjnych, w wyniku których część robót — albo wcale nie zostaje wykonana, albo wykonana jest z opóźnieniem. Zarówno w jednym, jak i w drugim wypadku odbija się to ujemnie na wysokości plonów. Okresowym spiętrzeniom robót przekraczającym możliwości gospodarstwa możemy zapobiec poprzez obniżenie okresowych zapotrzebowań pracy i siły pociągowej oraz poprzez zapewnienie terminowego ich pokrycia. Nie zawsze jednak w praktyce możemy to uzyskać przez zmianę struktury zasiewów, pomimo że jest to droga bardzo skuteczna, gdyż wymagania glebowe i klimatyczne roślin oraz zadania planowe gospodarstw odgrywają decydującą rolę. Obniżenie tych szczytowych zapotrzebowań osiągać możemy natomiast prawie zawsze przez wyeliminowanie z okresów największego zapotrzebowania prac polowych tych wszystkich robót, które nie są związane nieodzownie z danym okresem (np. remonty, transporty zewnętrzne oraz prace o charakterze ogólnogospodarczym). Jednym ze środków prowadzących również w okresie żniwno-omłotowym do obniżenia szczytowego zapotrzebowania pracy przez rozłożenie okresu dojrzewania zbóż może być odpowiedni dobór odmian zbóż o różnej długości okresu wegetacji i terminów siewu oraz zastępowania niektórych roślin pastewnych przez inne. Zagadnienie to wymaga jednak, naszym zdaniem, podjęcia przez specjalistów badań mających na celu określenie wpływu odmian zbóż i terminów siewu na wysokość plonów dla różnych warunków glebowych i klimatycznych. A zatem pokrycie szczytowych zapotrzebowań pracy osiągamy przez:

- a) zapewnienie gospodarstwu odpowiedniej załogi,
- b) dobrą, przemyślaną organizację pracy w całości gospodarstwa i przy poszczególnych zabiegach agrotechnicznych, wpływającą na przekraczanie norm pracy,
- c) zainteresowanie pracowników wynikami pracy w drodze podnoszenia poziomu politycznego, fachowego, organizowania współzawodnictwa oraz poprzez bodźce materialne (właściwy system uposażenia),
- d) zapewnienie odpowiedniej ilości siły pociągowej,
- e) jak najdalej idącą mechanizację poszczególnych prac,
- f) pełne wykorzystanie maszyn,
- g) wczesne rozpoczynanie prac, a zwłaszcza prac pielęgnacyjnych i wykopków.

Zarówno dla obniżenia, jak i dla możliwości pokrycia szczytowych okresowych zapotrzebowań pracy w gospodarstwie zasadnicze znaczenie ma planowanie zapotrzebowania pracy w rozbiciu na poszczególne okresy. Sporządzenie planu zapotrzebowania pracy na początku roku umożliwia kierownikowi gospodarstwa zapewnienie pokrycia okresowych zapotrzebowań. Plan okresowego zapotrzebowania pracy i siły pociągowej sporządzamy zaczynając od planu zapotrzebowania dla tych robót, które muszą być wykonane w określonych terminach agrotechnicznych. Pozo-

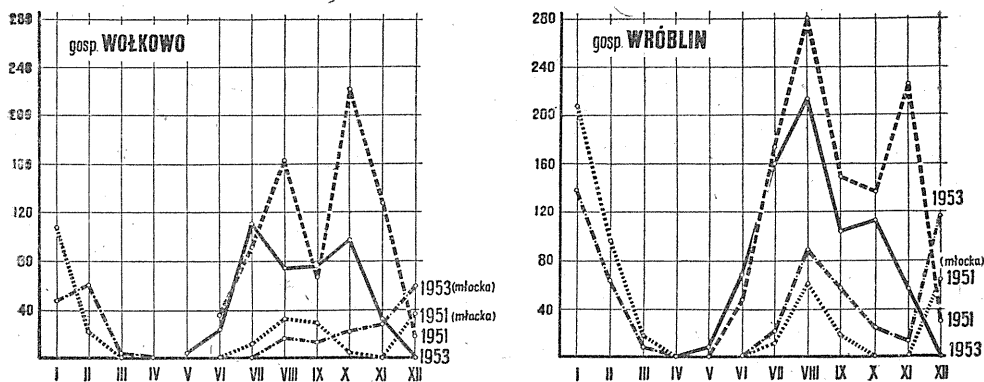
stałe prace planujemy w czasie — w miarę możliwości — w ten sposób, aby nie spiętrzały zapotrzebowania okresowego.

Traktując niniejszy artykuł jako krótki komunikat o prowadzonych badaniach, których wyniki omówimy szerzej po zebraniu materiałów dotyczących 1954 roku, podamy tylko kilka ilustracji potwierdzających słuszność wspomnianych wyżej dróg obniżania szczytowych zapotrzebowań pracy.

1) Wykresy 15 i 16 przedstawiają zużycie robotnikodni przy sprzęcie ziemniaków oraz przy młocke. Wykresy te ilustrują wpływ mechanizacji na obniżenie szczytowego zapotrzebowania pracy w okresie żniw.

Wykres. 15 i 16

IŁOŚĆ ROBOTNIKODNI ZUŻYTYCH NA SPRZĘT ZIEMIOPŁODÓW ORAZ NA MŁOCKĘ (W SKALI NA 100 ha)

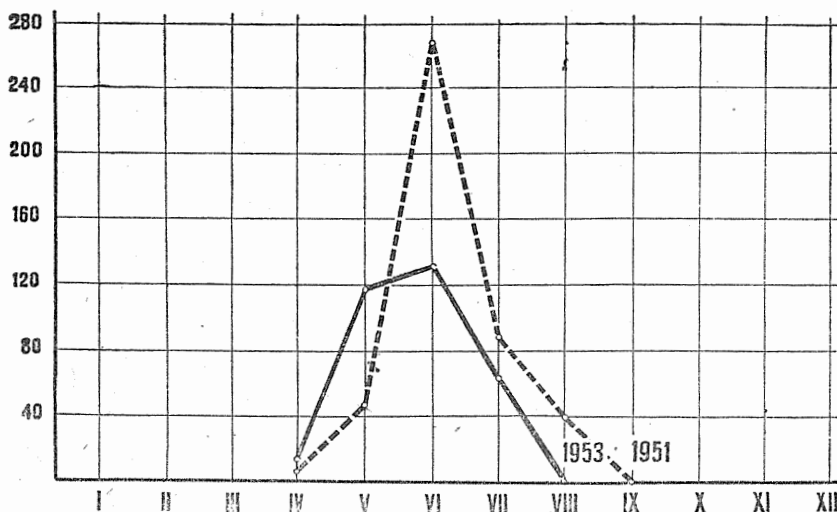

W gospodarstwie Wróblin (wykres 16) zmniejszyło się nieco zużycie robotnikodni na sprzęt zbóż dzięki łatwiejszym warunkom sprzętu i poprawie organizacji pracy. W 1953 roku w czasie sprzętu zbóż było 15 dni dżdżystych, a w 1951 roku aż 21. Ilość natomiast robotnikodni zużytych na młockę w lipcu, sierpniu i wrześniu 1953 roku dość znacznie wzrosła w porównaniu z rokiem 1951, tak że nadmierne zużycie pracy w okresie żniwno-omłotowym prawie się nie zmniejszyło. W gospodarstwie Wołkowo (wykres 15) obniżona została wyraźnie zarówno ilość robotnikodni zużytych na sprzęt, jak i na młockę dzięki zastosowaniu w roku 1953 kombajnu do sprzętu części zbóż.

2) Wykres 17 przedstawiający zużycie robotnikodni na prace pielęgnacyjne w gospodarstwie Wróblin w latach 1951 i 1953 pokazuje wpływ wczesnego rozpoczęcia prac pielęgnacyjnych na zmniejszenie się spiętrzenia zapotrzebowania pracy. Zużycie robotnikodni na prace pielęgnacyjne w czerwcu 1953 roku było niższe o 53% w stosunku do 1951 roku, przy zmniejszeniu powierzchni pod uprawą buraków tylko o 18% dzięki temu, że pielęgnację buraków rozpoczęto w całej pełni w maju. Osiągnięto również mniejsze o 3 robotnikodni na 1 ha zużycie pracy przy pielęgnacji. Plon buraków cukrowych w 1953 roku wyniósł 302 q z ha, podczas gdy w roku 1951 wynosił tylko 130 q z ha.

Wykres 17

ZUŻYCIE ROBOTNIKODNI NA PIELEGNACJE W GOSPODARSTWIE WRÓBLIN W SKALI NA 100 ha UŻ. ROLN. PRZELICZENIOWYCH

3) Wpływ ilości posiadanej przez gospodarstwo siły pociągowej i ich zmechanizowania na sprawność wykonania niektórych prac, tj. wykonanie ich w najbardziej odpowiednim terminie, oraz wpływ terminu rozpoczęcia prac na pracowitość ilustrujemy w tablicy 3.

Tabl. 3.

Zestawienie ilości i zmechanizowania siły pociągowej oraz sprawności wykonania robót polowych w latach 1951 i 1953

Wyszczególnienie	Wołkowo		Wróblin	
	1951	1953	1951	1953
Ilość siły pociągowej na 100 ha powierzchni (w KM)	37	44	33	36
% zmechanizowania siły pociągowej	32	58	41	47
% wzrostu wykorzystania siły pociągowej w stosunku do 1951 roku	100	109	100	102
Ilość wykonanych upraw w sierpniu (w ha orki średniej na 100 ha powierzchni)	41	53	35	38
Ilość dni okresu sprzętu żyta i pszenicy w przeliczeniu na 100 ha	29	24	42	39
Ilość dni okresu siewu żyta i pszenicy w przeliczeniu na 100 ha powierzchni	58	25	40	34
Ilość dni okresu wykopków w przeliczeniu na 100 ha okopowych	148	72	151	139

Z tablicy wynika — zarówno z porównania ze sobą danych 1953 roku z danymi 1951 roku w każdym gospodarstwie, jak i z porównania danych odpowiednich lat między gospodarstwami — że wraz ze wzrostem ilości i zmechanizowania siły pociągowej oraz wzrostem jej wykorzystania roboty polowe przebiegają sprawniej. Widoczny jest wyraźny wzrost ilości wykonanych upraw poźniwnych oraz skrócenie okresu trwania siewów jesiennych i zbiorów.

Tabl. 4.

Porównanie terminów rozpoczęcia oraz pracochłonności zbiorów buraków cukrowych

Wyszczególnienie	Wołkowo		Wróblin	
	1951	1953	1951	1953
Data rozpoczęcia kopania buraków cukrowych	12 XI	29 IX	17 X	23 IX
Ilość robotnikodni przy sprzęcie na 1 ha	24	22	20	18
Plon buraków cukrowych q z ha	216	280	130	302
Ilość q na 1 robotnikodzień	9	12,7	6,5	16,7

Data rozpoczęcia wykopków buraków cukrowych została w obu gospodarstwach znacznie przyspieszona w 1953 roku w porównaniu z 1951 rokiem. Wraz z przyspieszeniem terminu rozpoczęcia wykopków, dzięki wykorzystaniu dłuższych dni, widzimy poważne zmniejszenie zużycia robotnikodni na 1 ha. Osiągnięto zatem zmniejszenie spiętrzenia robót w okresie wykopków.

4) Zależność ilości zużytych robotnikodni w ciągu miesiąca w poszczególnych okresach roku od struktury zasiewów w dwóch omawianych gospodarstwach podajemy w tablicy 5. Zestawienie tych zależności na przykładzie tylko dwóch gospodarstw oraz dla ujętych w dużym przybliżeniu okresów ma oczywiście tylko orientacyjny charakter. Miesięczne zużycie robotnikodni, przeciętne dla poszczególnych okresów roku, podajemy w procentach w stosunku do przeciętnego miesięcznego zużycia robotnikodni w okresie zimowym (od grudnia do marca) — przyjętego za 100.

Przeciętne miesięczne zużycie robotnikodni było w gospodarstwie Wróblin większe niż w gospodarstwie Wołkowo w 1951 roku o 24%, w 1953 zaś roku — o 19%. Wynika to z nieco intensywniejszej w tym gospodarstwie struktury zasiewów i wyższych plonów oraz innych przyczyn, jak mechanizacja pracy i wykonanie norm pracy, które postaramy się sprecyzować dopiero na podstawie większej ilości zbadanych gospodarstw. W obu gospodarstwach szczytowe zużycie pracy przypada w okresie zniwno-omłotowym. W tym właśnie okresie rozwiązanie zagadnienia organizacji pracy jest w obecnym etapie organizacji gospodarstw PGR najpilniejsze, zwłaszcza wobec wymagań stawianych gospodarstwom co do terminów odstawy zbóż.

Poza poruszoną pokrótce w tym artykule przyczynami okresowego spiętrzenia się robót w gospodarstwach PGR i sposobami zmniejszania ich należy zawsze widzieć rolę kierownika gospodarstwa, którego praca ma decydujący wpływ na piętrzenie się robót oraz terminowość ich wykonywania. Poza skrajnymi wypadkami kierownik gospodarstwa, który

pracuje z dobrze przemyślanym harmonogramem i który analizuje organizację pracy oraz zna dobrze miejscowe warunki, sprawniej wykonuje poszczególne roboty nawet przy mniejszej ilości siły roboczej.

Tabl. 5.

Porównanie struktury zasiewów oraz pracochłonności poszczególnych okresów roku w dwóch gospodarstwach

Wyszczególnienie	Wołkowo		Wróblin	
	1951	1953	1951	1953
% roślin kłosowych w powierzchni zasiewów	62	58	46	41
% roślin okopowych w powierzchni zasiewów	17	16	26	20
% roślin przemysłowych w powierzchni zasiewów	2,5	7	6	8
Plon przeliczeniowy q z ha	13	11,5	19	26
<i>Przeciętne miesięczne zużycie</i> robotnikodni w roku na 100 ha użytków rolnych przeliczeniowych	384	337	478	403
<i>Przeciętne miesięczne zużycie</i> robotnikodni w okresie zimowym na 100 ha użytków rolnych przeliczeniowych	308	292	416	342
<i>Miesięczne zużycie robotnikodni w</i> <i>% zużycia w okresie zimowym:</i>				
grudzień, styczeń, luty, marzec	100	100	100	100
kwiecień, maj (uprawy wiosenne, sadzenie ziemniaków)	137	104	110	105
czerwiec (pielęgnacja)	141	119	133	126
lipiec	152	150	128	139
sierpień	155	130	153	162
wrzesień, październik	135	131	107	128
listopad	107	116	132	119

Badania organizacji pracy w gospodarstwach rolnych prowadzone są w większym lub mniejszym zakresie we wszystkich krajach. Badania prowadzone przez Instytut Ekonomiki Rolnej również stać się mogą przyczynkiem do ulepszeń w tym zakresie.